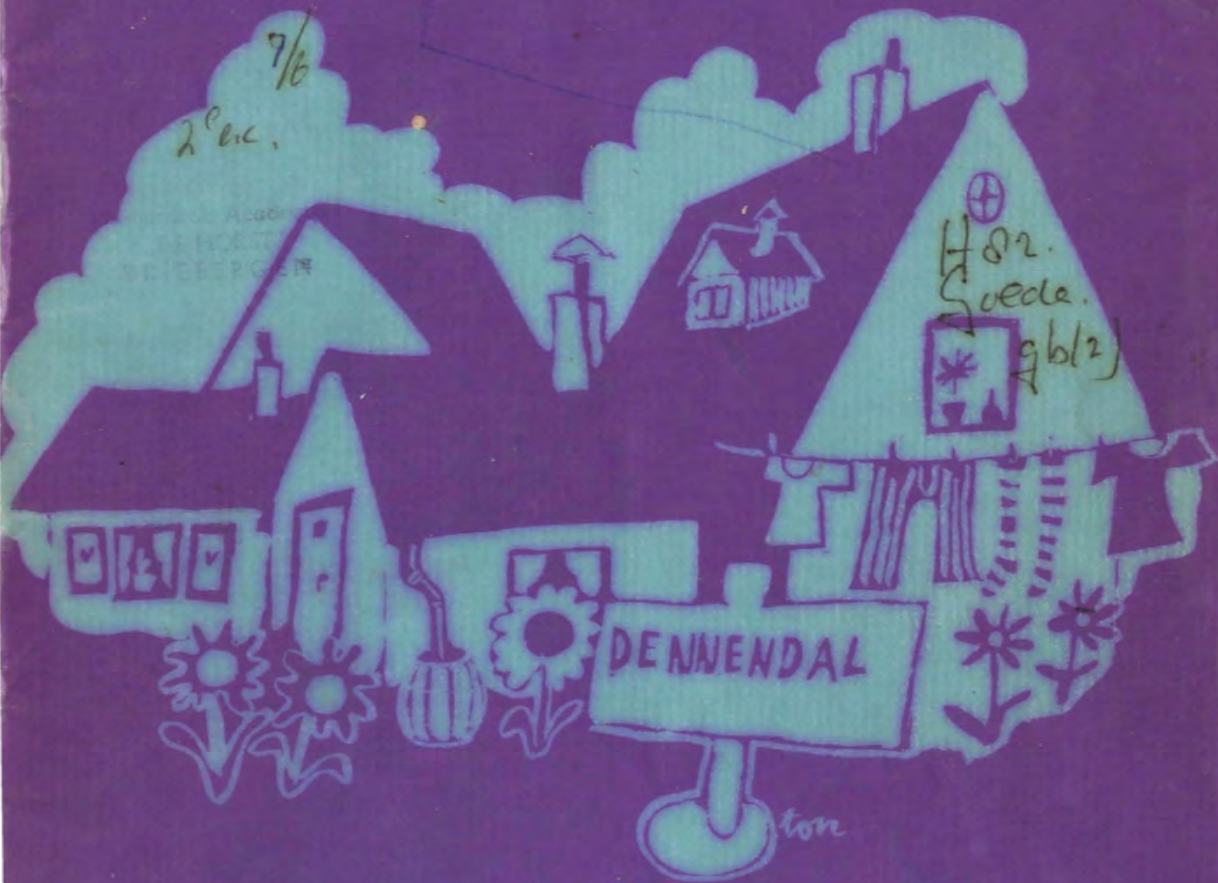

werkgroep bouwen-wonen van nieuw-dennendal

een goede buurt

filosofie van de verdunning op dennendal

3401 010 7161

H 8 r
Goede
gb(2)

nieuwSchrift nr 5 '74

„EEN GOEDE BUURT“

Filosofie van de verdunning op Dennendal:
geschreven door de werkgroep bouwen-wonen van (Nieuw) Dennendal

INHOUDSOPGAVE:

INLEIDING:

0. — Woord vooraf.
1. — Mens- en maatschappijopvatting.
- 1.1. — Citaten humanistische psychologie.
2. — Plaatsbepaling van de Dennendalfilosofie.
- 2.1. — Definities medies- en interaktiemodel.
- 2.1.1. — Citaten intramurale zorg.
3. — Dennendal wil bouwen.
- 3.1. — Normalisatie of verdunning.
- 3.1.1. — Monokultuur.
- 3.2. — Keuze op grond van maatschappijbeschouwing.
- 3.3. — Verdunning.
- 3.3.1. — Omschrijving van het begrip.
- 3.3.2. — Enkele voorbeelden.
- 3.3.3. — Enkele citaten uit eigen koker.
- 3.4. — Architectuur.
- 3.5. — Konklusies.
4. — Bezwaren tegen verdunning.
- 4.1. — Onvoldoende bereidheid tot verdunning.
- 4.2. — Verdunning en diepgestoorde zwakzinnigen.
- 4.3. — Organisatories bezwaar.
- 4.4. — Verminderde bewegingsvrijheid en aanpassing; inspraak van pupillen.
- 4.5. — De natuur als partner.
- 4.6. — Vindt de groepsleiding verdunning wel zo leuk?
- 4.7. — Nogmaals de verdunners.
- 4.8. — Samenvatting.
5. — Korte algemene samenvatting en konklusies.
6. — Gebruikte en aan te bevelen literatuur.
7. — Nawoord.
8. — Akties van groepen in Utrecht.

Bibliotheek Academie
„DE HORST“
DRIEBERGEN

NIET STREPEN

INLEIDING

Er is op het ogenblik nogal wat gaande binnen de sektor gezondheidszorg. Het is langzamerhand duidelijk geworden dat er binnen de gezondheidszorg groepen ontstaan die met hun gewijzigde opvatting over de functie en methode van hun werk in konflikt komen met de bestaande orde.

Niet alleen rond de afdeling Dennendal van de W.A.Hoeve zijn deze gewijzigde opvattingen omtrent het werk duidelijk naar buiten gekomen, ook vanuit andere inrichtingen komen er berichten van eenzelfde aard. Kijken we naar de St. Anna-Kliniek in Venray en De Bavo in Noordwijkerhout dan kunnen we dezelfde problemen konstateren. We zien dat er binnen deze inrichtingen twee „modellen“ gehanteerd worden die lijnrecht tegenover elkaar staan en die het konflikt mede veroorzaken. Het éne model is het „medisch model“, dat staat voor het hanteren van de bestaande orde in de gezondheidszorg, en de bestaande autoritaire beslissingsmechanismen.

Het andere model is het „sociaal model“. Dit model staat voor de ontdekking van menselijke relaties en de hantering daarvan in de richting van een meer gelijkwaardige omgang van de partners binnen dezelfde instelling.

Deze twee stromingen vinden we niet alleen binnen de gezondheidszorgsektor, maar ook binnen allerlei andere sectoren. Hiermee wordt de problematiek algeheel maatschappelijk. Het feit dat de gezondheidszorg in het algemeen en de zwakzinnigenzorg in het bijzonder een belangrijke rol innemen in ons maatschappelijk bestel heeft ons ertoe gebracht een NieuwSchrift te wijden aan één van de eerste uitgangspunten van de Dennendal-filosofie n.l. de verdunningsfilosofie. In het kort komt deze filosofie erop neer dat zwakzinnigen tesamen met „normale“ mensen op het terrein van de inrichting zouden kunnen wonen, opdat beide groepen essentiële dingen van elkaar zouden kunnen leren, een theorie die langzaam aan terrein wint.

Hopenlijk draagt deze publikatie bij tot het opgang komen van de discussie over de rol van de gezondheidszorg met als konsekwentie definitieve maatschappelijke veranderingen.

redaktie Sjaloom

0. Woord vooraf

Al enkele jaren zijn direktie en staf van Dennendal, inrichting voor verzorging en ontwikkeling van zwakzinnigen, met het bestuur van de Willem Arntsz Stichting in gesprek over het bouwen en wonen in de toekomst op het terrein van Dennendal. De gebeurtenissen in de zomer van 1971, het eerste Dennendalkonflikt, hebben de voortgang van dat gesprek ernstig in de weg gestaan. De noodzaak om op Dennendal te bouwen werd ondertussen steeds groter. Tegelijk kwamen de uitgangspunten en de doelstellingen de staf en de groepsleiding steeds duidelijker voor ogen te staan. Op 2 augustus 1973 vroeg het stichtingsbestuur direktie en staf van Dennendal de uitgangspunten en doelen zo helder mogelijk te formuleren en te voorzien van belangrijke cijfers

en steekhoudende argumenten. Deze nota over de filosofie van de verdunning op Dennendal ligt ten grondslag aan al het materiaal dat wij aan het bestuur aangeboden hebben.

Deze tekst, geeft in kwalitatieve zin duidelijk een richting aan. Wij vertrouwen erop dat het bestuur deze richting zal bekrachtigen. Dennendal vertrouwt op z'n eigen kracht en die van de aan te trekken deskundigen om samen met het bestuur zijn doelstellingen op het gebied van bouwen en wonen uit te voeren.

1. Mens- en maatschappijopvatting, grondhouding

Zonder een aantal fundamentele uitspraken over het menszijn en over de kwaliteit van ons menselijk bestaan is het eigenlijk onmogelijk iets zinnigs te zeggen over het wonen en bouwen voor mensen. Daarom begint onze uiteenzetting over bouwen-wonen, met enkele gedachten over onze mens- en maatschappijopvatting, toegespitst op het werken met zwakzinnigen in Dennendal.

Aan een zwakzinnige is niets menselijks vreemd, evenmin als aan een zogenaamd normaal mens iets zwakzinnigs vreemd is. De indeling in normale en zwakzinnige mensen vinden wij kunstmatig en bovendien onjuist. Wij hebben het gevoel dat we alleen iets waars over zwakzinnigen kunnen zeggen als we iets waars over mensen zeggen. Veel werkers op Dennendal hebben uit de humanistische psychologie van o.a. Rogers en Maslow een betekenisvolle waarheid kunnen peuren. In de beschouwingwijze van Maslow is ieder mens, dus ook een zwakzinnig mens, een eenheid van behoeften, strevingen en gedragingen. Doorslaggevend bij het bevredigen van de menselijke behoeften is de verhouding die een mens heeft tot zijn omgeving. Ieder mens ontwikkelt zich in de bevrediging van zijn basisbehoeften. De konstitutie, de aanleg, de omgeving spelen allen een grote rol hierbij; maar de kern van de humanistische opvatting luidt dat alle mensen in wezen dezelfde basisbehoeften hebben. Als we willen weten hoe onze pupillen gehuisvest zijn en willen worden is de vraag „zouden we zelf op het Dennendal van nu en van de toekomst willen wonen“ verschrikkelijk belangrijk.

Tevens moet volgens de humanistische theorie de wil en de behoefte van de zwakzinnige van hem af te lezen zijn. Maar net zo min als men iets van betekenis kan zeggen over de aanleg, de konkrete verlangens of de sociabiliteit van een zogenaamd normaal mens kan men na een eerste ontmoeting met een zwakzinnige iets dergelijks zeggen. Dat onze pupillen allen gehandikapt zijn staat niet ter discussie. Als een goede relatie al noodzakelijk is om een ander mens op je werk, in je buurt te leren kennen, is dat in nog sterkere mate het geval bij zwakzinnigen.¹ Op de allereerste plaats moeten we daarom voor zwakzinnigen een omgeving kreëren waarin relatievorming sterk voor de hand ligt. In de inrichtingssituatie hebben wij dit geprobeerd te bereiken door kleine vaste groepen van 12 pupillen te laten begeleiden door een vast team van 5 à 6 groepsleiders. Groepsleiders die lange tijd omgaan met een klein vast aantal pupillen ontdekken dat Rogers en Maslow gelijk hebben. Als er relaties

ontstaan valt het zwakzinnige in de pupillen als het ware van ze af en is er duidelijk sprake van twee mensen die elkaar in de kern van hun menszijn raken. De onvrede die veel van onze pupillen hebben met hun leefsituatie wordt dus via relatievorming zichtbaar, verstaanbaar.

Maar de verhouding tot de omgeving vindt niet alleen plaats in de intieme ik-jij relaties. Ook op minder intieme wijze heeft een mens het noodzakelijke contact met zijn omgeving: het werk, de straat, zijn kennissen, en ook de natuur, de dingen, een bepaalde sfeer, kleine en grote groepen, ondergaan in de massa. De situatie op Dennendal is te vergelijken met een harmonieus gezin dat in een afwijzende of onbereikbare buurt woont. De relaties in dat gezin, de zorgzaamheid van de ouders voor elkaar en hun kinderen, de onderlinge verstandhouding tussen de kinderen zijn voortreffelijk. Ondanks dat voelt het gezin zich eenzaam, verstoten: het woont bijvoorbeeld in een buurt die alle contacten op de één of andere reden uit de weg gaat, of het woont in het laatst bewoonde huis van een afgebroken buurt. Op den duur kan het gezin kapot gaan aan deze situatie. De groepen op Dennendal hebben zich zo ontwikkeld dat ze te vergelijken zijn met harmonieuze gezinnen.² Die ontwikkeling moest zelfs veilig gesteld worden door het Dennendalkonflikt. Maar de groepen voelen zich verstoken van dagelijkse, „gewone“, contacten: ze hebben net als het gezin in de bijna weggesaneerde buurt geen burens, er zijn geen winkels, de melkboer komt niet langs, de bus maakt een grote boog om ons terrein en kennissen komen te weinig even langs. Volgens onze mensopvatting en blijkens de praktijk zijn zwakzinnigen in een inrichting niet in staat om in hun fundamentele behoeften te voorzien omdat de omgeving waarin zij moeten wonen niet werkelijk humaan is, hoe harmonieus en liefderlijk hun groepsleiding en groepsgenoten ook kunnen zijn.

Dennendal is een aangenaam ghetto, maar een ghetto is het!

1.1. Citaten humanistische psychologie

Anna Blaman:

„Het is een humanistisch ideaal eenmaal zover te komen dat we de vrees voor elkaar zouden kunnen afleggen, dat we zouden durven rekenen op een humane ontmoeting met de medemens. Zelf nooit een gevaar te zijn, en de ander nooit als een gevaar behoeven te zien: dat is een ideaal, en een onbereikbaar ideaal, geloof ik, maar ik geloof toch dat in die richting het streven gaat naar een ware innerlijke beschaving, die de liefde hoog stelt en de haat afwijst. Stelt u zich voor, zo'n wereld.“

„De kunstenaar (. . .) ziet in de verschijning van mensen en dingen de openbaring van hun wezen of in ieder geval iets dat openbarend zou kunnen zijn voor hun wezen, en deze manier van zien, van dingen en mensen waarnemen en ondergaan in hun oorspronkelijkheid bepaalt tevens de oorspronkelijkheid van de kunstenaar (. . .).“

(Haakjes en punten van de schrijver).

Uit: Anna Blaman over zichzelf en anderen.

Abraham Maslow over de kern van de humanistische psychologie dat alle mensen dezelfde basisbehoeften hebben:

„De mens wordt gemotiveerd door een aantal fundamentele behoeften die voor de hele soort gelden, blijkbaar niet veranderen en genetisch of instinctief van oorsprong zijn.“

Abraham Maslow over het belang van de omgeving bij het bevredigen van behoeften:

„Een goed huwelijk, succes in een passende baan, het ontwikkelen van goede vriendschappen, het hebben van kinderen, het meemaken van noodsituaties en het overwinnen van moeilijkheden — ik heb soms al dat soort dingen diepgaande karakterveranderingen zien veroorzaken, symptomen zien verwijderen enz., zonder de hulp van een technische therapeut. Er zou eigenlijk wel wat te zeggen zijn voor de stelling dat goede levensomstandigheden behoren tot de essentiële therapeutische middelen en dat technische psychotherapie vaak alleen maar tot taak heeft het individu in staat te stellen daar gebruik van te maken.“

Uit: Frank Goble.

De derde weg, de psychologie van Maslow.

2. Plaatsbepaling van de Dennendal-filosofie

De Maslow-citaten uit paragraaf 1 suggereerden al een tegenstelling tussen de in zwang zijnde visies op Dennendal en de technische-therapeutische praktijken in het werken met zwakzinnigen elders. In een inrichting als Dennendal, waar relatievorming en interactie een opvoedkundig klimaat scheppen, ontstaat een organisatiestructuur die sterk afwijkt van de inrichting waar technische-therapeutische middelen worden beproefd: het interactie- of pedagogisch model naast het medisch model. Het medisch model heeft de inrichting opgeroepen en een „echte“ inrichting roept het medisch model op. Engelijk kunnen het interactiemiddel en de inrichting elkaar niet verdragen; interactiemodel in een inrichting is een innerlijke tegenstrijdigheid. Wij zien de „opheffing“ — hoe dan ook gedefinieerd — van de inrichting als een rechtlijnige voortzetting van het ontwikkelen van interactiemodel op Dennendal. Het bouwen van een nieuwe inrichting, hoe modern ook, kan alleen een voortzetting betekenen van een medisch gemodelleerde inrichting.

Bij het ontwikkelen van een nieuw opvoedkundig klimaat heeft Dennendal sterk de aandacht op zich gevestigd. Toen de laatste rookwolken van het konflikt opgetrokken waren werd het voor iedereen zichtbaar dat de ontwikkeling van en in Dennendal samenviel met een beweging om overal de inrichting ter discussie te stellen. In de justitiële kindbescherming onderstreepte prof. Hoefnagels en vele anderen met groot gezag de acties van groepen als „Het roze pamflet“; „Wie is van hout?“ van dr. Jan Foudraïne was in dit land de eerste van een stroom kritische publicaties over de psychiatrische inrichting; groepen als „Ziekenhuis, menselijk en modern“ losten schoten voor de boeg van het A-ziekenhuis; de zwakzinnigeninrichtingen „De Hartekamp“ en „St. Bavo“ begrepen dat de opleiding voor het Zwakzinnigenzorg-diploma

hervormd moest worden naar een sociaal-pedagogische huisopleiding (in-service-training). Wij voelen op Dennendal deze trend als een belangrijke bevestiging aan, we ervaren het als een onderstreping van onze overtuiging dat we op de goede weg zijn. Anderzijds moeten wij beseffen dat Dennendal een belangrijke maatschappelijke betekenis heeft gekregen sinds het konflikt: er wordt op ons gelet.

2.1. Definities medies en interaktiemodel

Ontleend aan de doctiraalskriptie van Mart Claessens (titel: Intramurale zorg voor zwakzinnigen) volgen hier omschrijvingen van de begrippen medies model en interaktiemodel.

Over het medies model:

„Het medies model, stelt een ziekte, resp. een ontwikkelingsstoornis vast. Het verloopt binnen het kader van oorzaak, verschijnselen, diagnose, prognose en behandeling. De „ziekte“ dient in de organiese structuren van het individu gelokaliseerd te worden en in het individu aangepakt. De „ziekte“ is „iets“, dat volgens een wetenschappelijke benadering van oorzaak en gevolg opgevat moet worden.“

Over het interaktiemodel:

In tegenstelling tot en in aanvulling op de opvatting van de mens als een samenstel van funktionerende organen is volgens het sociale model de mens exponent van zijn kulturele systeem, sociale structuren en processen.“

Claessens citeert dr. Eggink, geneesheer-direkteur van Eemeroord, als exponent voor de mediese benadering: „Gebrek aan initiatief (bij de zwakzinnige — aanvulling schrijvers), een gering leervermogen, de neiging snel iets te vergeten, tenzij maar steeds herhaald wordt en de neiging zich te isoleren door het ontstaan van „vreemde“ gewoonten, is op te vangen door:

- een gestructureerd programma, iedere gehele dag;
- het maken van een beperkte keus uit aan te leren zaken;
- een gedragslijn waarin ontwikkelingseisen worden gesteld;
- ontwikkeling in een ook voor normalen gewone volgorde;
- het afleren van abnormale gewoonten.

Om dit programma uit te voeren dient de groepssamenstelling zodanig te zijn dat deze *qua prestatie* homogeen is. Er wordt gestreefd naar een zeer intensieve behandeling gedurende de hele dag door programmering, structurering en vormgeving. Deze rationalistische, intellectuele aanpak leidt tot een goede organisatie. Het woord verpleging en *zorg* is in feite niet meer terecht, het is behandeling. Het is geen zwakzinnigen*zorg* meer, maar zwakzinnigen*normalisatie*, zwakzinnigen*strukturering* en zwakzinnigen*vorming*.“

Claessens citeert drs. Muller, psycholoog-direkteur van Dennendal, als exponent van een interaktiemodel: „De ontwikkeling van de zwakzinnigen wordt verwacht van de ervaringen in hun relaties met andere leden van hun gemeenschap. Uitgangspunten voor deze benadering:

- het recht van ieder mens om op z'n eigen manier mens te zijn;
- de erkenning van zwakzinnigheid als legale wijze van bestaan;
- de nadruk op de ontwikkelingsmogelijkheid;
- de capaciteit tot geluk voor iedereen door creatieve zelfontplooiing;
- het vormen van een leefgemeenschap.

De nadruk valt op het scheppen van een leefklimaat dat — waar het maar kan — de mogelijkheden van zelfontplooiing stimuleert. De technische verpleging wordt zoveel mogelijk teruggedraaid ten voordele van een personale benadering. Het ideaal is het vormen van kleine leefgroepen met een veilig klimaat voor alle leden. Deze leefgemeenschappen zullen zo gevarieerd mogelijk samengesteld moeten zijn. In deze groepen zal op ieders capaciteiten zoveel beroep gedaan worden dat hij zich als waardevol kan beleven en erin groeien. De verplegenden, eventueel met hun gezinnen, zullen van deze groepen deel uitmaken. Ook buitenstaanders worden uitgenodigd om op het terrein van de inrichting te komen wonen om een zo gemeleerd mogelijk leefmilieu te scheppen.“

2.1.1. Citaten intramurale zorg

Over de kinderbescherming:

„Het huidige kinderbeschermingsbeleid is een bijna volledige ontkenning van het (re)socialiserend vermogen van de omgeving van het kind.“

„Het dwangkarakter van deze instellingen, het ontbreken van mogelijkheden tot sociale en emotionele identifikatie en geborgenheid, de eenzijdigheid van de en de geringe variatie in de sociale relaties zijn de beste voorbereiding tot onmaatschappelijkheid in de toekomst.“

Uit: Een nieuw plan voor de kinderbescherming.

Prof. dr. G.P. Hoefnagels, Dr. D.Q.R. Mulock Houwer en Drs. A. Peper.

Over het psychiatrische ziekenhuis:

„Want als men deze 'dorpen' (dat zijn het meestal: bezoekt, valt onmiddellijk op dat de direktie de bezoeker enthousiast meevoert en hem de nieuwe 'verde aanbouwplannen' aan de wand laat zien! 'Kijk, daar heb ik het nieuwe opnamepaviljoen geprojecteerd. De debielen gaan naar dat nieuwe gebouw, die en die paviljoens worden geheel gemoderniseerd. Daar komt ons nieuwe theater, het zwembad en de sporthal!“ De bezoeker vraagt zich dan verbijsterd af of de miljoenen die voor deze verbouwing nodig zijn niet op een volkomen andere wijze zouden kunnen worden besteed. En wie in godsnaam dit alles blijft subsidiëren, als de feiten ons toeroepen dat het vergroten van deze psychiatrische inrichtingen helemaal de oplossing niet kan zijn.“

Uit: Wie is van hout . . . , een gang door de psychiatrie.

Dr. Jan Foudraïne.

Over de opleiding:

Otto Haspers, psycholoog aan zwakzinnigeninrichting De Hartekamp in Heemstede, formuleert de doelstelling van de Z-opleiding als:

„Het verweven van een *attitude* om *bewust* in de *praktijksituatie* de nood-

zakelijke inzichten en vaardigheden te kunnen hanteren, geënt op de doelstelling van de inrichting." en hij maat de gevolgtrekkingen:

„In deze situatie zal een belangrijk doel van de Z-opleiding zijn: mensen leren zich aan te passen aan de veranderende situaties en tevens: leren zelfstandig problemen te onderkennen, aan te pakken en oplossingen te zoeken. In een situatie die sterk kan veranderen heeft het weinig zin mensen alleen een bepaald kennispakket mee te geven, dat gebaseerd is op een Ausgangssituatie of misschien zelfs op een verouderde situatie.”

„De kursist zal in staat moeten zijn de ander te begrijpen en zich tegenover die ander begrijpelijk uit te drukken; kortom de kursist zal geleerd moeten hebben met anderen te kommuniseren. Verder zal de kursist moeten zien dat zijn gedrag het gedrag van anderen voortdurend beïnvloedt; de kursisten zullen geleerd moeten hebben vanuit die wetenschap zichzelf te gebruiken als een instrument in het werk met anderen.”

3. Dennendal wil bouwen

„Immers er was nog steeds het oude en in slechte staat verkerende Van Leeuwenhoek; bovendien die schuur waar motorische therapie werd bedreven.”

Uit: Samen wonen-leven-bouwen.

Direktie en staf Dennendal, maart 1973.

Dennendal wil twee dingen: een snel begin maken met de vervanging van Van Leeuwenhoek en het gebouwtje van de motorische therapie, vervolgens de andere delen van Dennendal vervangen. Gekoppeld aan de renovatie van de inrichting een grondige structurele herziening van die inrichting door verdunning.

3.1. Normalisatie of verdunning

De noodzaak tot de vervanging van paviljoen Van Leeuwenhoek en de motorische therapie hoeven wij in deze nota niet aan te tonen. De gevolgtrekking van het betoog over de opvoedkundige visie van Dennendal op zichzelf en op inrichtingen in het algemeen is nog onvoldoende uitgemeten. Om van een inrichting een plek te maken die zowel relationele mogelijkheden wil openen als mogelijkheden om nauwe verhoudingen aan te gaan met het gehele buitengebieden (een fijne buurt, kennissen, winkels, de natuur, arbeid etc.) kun je twee verschillende wegen inslaan:

- De inrichting opheffen, kleine groepen pupillen en hun begeleiders naar de stad laten verhuizen en daar samen met de stad opnieuw proberen te beginnen. In Scandinavië hebben ze vooral deze weg ingeslagen.
- Proberen de „stad”, de samenleving, naar de inrichting te halen om samen een nieuwe samenleving te vestigen: verdunning.

Dennendal kiest voor de verdunning.

3.1.1. Monokultuur

Louis le Roy, tuinman in Oranjewoud, bestrijdt de monokultuur. Monokultuur in de plantenkunde betekent dat er op een stuk één plantensoort overheerst, één plant die alle andere planten heeft overwoekerd. Een monokultuur kan alleen met kunstmatige middelen in stand gehouden worden, want anders overleeft hij zichzelf.

Verdunning en normalisatie zijn beide alternatieven voor een samenlevingsmonokultuur.

3.2. Keuze op grond van maatschappijbeschouwing

De tolerantie in de stedelijke samenleving is een toetssteen bij het kiezen tussen normalisatie of verdunning. Wij zijn er vast van overtuigd dat er een zeer kleine groep hoogst intolerante mensen ten aanzien van zwakzinnigen bestaat en aan de andere kant een net zo kleine groep die of niet zo geïnteresseerd is in zwakzinnigen, of die zwakzinnigen op een niet al te bedreigende afstand aanvaardt. De naar de stad verhuisde groep zwakzinnigen kan net zo goed een zeer tolerante als gewoon een ongeïnteresseerde straat treffen. De ervaringen in Scandinavië bevestigen dit: soms lukt normalisatie, soms draait het op een falikante mislukking uit. Het ligt er maar aan waar je terecht komt.

Een tweede toetssteen is de veiligheid in de stad. De stad, met zijn opdringerig beton en gevaarlijke verkeer, is voor vele bewoners nú al onherbergzaam. Bejaarden durven de straat niet meer over te steken, oude wijken werden autoritair weggesaneerd om plaats te maken voor parkeergarages en kantoorgebouwen, kinderen kunnen niet meer veilig naar school.

In paragraaf 1 benadrukten we dat de zwakzinnige wel degelijk gehandikapt is. Zwakzinnigen hebben, bijvoorbeeld zoals bejaarden, iets meer veiligheid en beschutting nodig dan de gemiddelde niet-zwakzinnige burger. Dat dat geen reden is om hem naar een inrichting te verbannen toonden we al aan. Voorlopig is de stad te onveilig, te onberekenbaar. Zwakzinnigen laten verhuizen naar een rustig dorp is evenmin een gemakkelijk antwoord op de monokultuur van de inrichting. Tradities en beslotenheid spelen een grote rol in veel dorpen. Het belgische dorp Geel heeft een 1000-jarige traditie zwakzinnigen te huisvesten.⁴ Van belang is dat we verhuizing naar de stad een voor veel pupillen te grote stap vinden. Het is voorsnog verstandiger de zwakzinnige niet zijn eigen domein, zijn vertrouwde en beveiligde omgeving te ontnemen. Veel praktische belemmeringen staan normalisatie in de weg, zeker voorlopig.

3.3. Verdunning

We behalen de winst van het doorbreken van de monokultuur alleen als we ons kunnen omringen met een „gegarandeerd” aanvaardend nieuw milieu. Wanneer wij in staat gesteld zijn ons terrein te openen, zal hoofzakelijk de

tolerante groep naar ons toekomen. Met andere woorden: wij geloven dat Dennendal zijn doelstelling beter kan bereiken met verdunning dan met normalisatie.

3.3.1. Omschrijving van het begrip

Verdunning is niets anders dan het openstellen van het terrein van de zwakzinnigeninrichting Dennendal te Den Dolder in de meest ruime gevarieerde zin van het woord. Tot nu toe is het meest gesproken over verdunning in de betekenis van verstedelijking van het terrein: gekoppeld aan de nieuwbouw van Van Leeuwenhoek een aantal woningen bouwen voor belangstellende mensen. Er zijn in de gesprekken hierover enkele misverstanden blijven steken. Wij beogen met de verdunning door verstedelijking niet op de eerste plaats het oprichten van communes, intensieve leefgemeenschappen en dergelijke. Verdunning door verstedelijking betekent in de allereerste plaats het aantrekken van goede burens voor onze pupillen en werkers. Dennendal zou een fijne buurt moeten worden. Wij verwachten van onze burens niet de mateloze bereidheid om elke dag 5 zwakzinnigen op het warm eten te hebben. Wij vragen niet aan onze burens om een dienst over te nemen als er eens een groepsleider zich plotseling ziek meldt. Onze burens hoeven zich niet verplicht te voelen dagelijks een wandelingetje te maken met een groep pupillen. Onze burens zullen heel aardige burens zijn. Ze doen gewoon de gordijnen dicht als ze gaan slapen. Maar ze groeten ons hartelijk als we ze tegenkomen. Ze schrikken niet als een zwakzinnige ze plotseling omhelst. Misschien kennen ze een paar zwakzinnigen wat beter, hebben ze een paar vriendschappelijke contacten. Af en toe ga je bij de burens op de koffie. Niet iedere dag niet met z'n allen: gewoon zoals in een fijne buurt.

Verdunning in de recreatieve sfeer is het volgende mogelijke nivo. Het nieuw te bouwen zwembad en restaurant zal toegankelijk zijn voor Zeistenaren, Utrechtenaren en desnoods enkele geïnteresseerde Maastrichtenaren. Bij de Doldenaren zal meer belangstelling en minder schroom zijn om te wandelen op het terrein „want er komen van allerlei mensen daar"! Het zal op den duur aantrekkelijker worden voor ouders en familieleden van pupillen een weekendje door te brengen op het terrein: er kan een klein caravanterrein komen. Verder zijn wij er van overtuigd dat ons motief om de inrichting te verdunnen bij velen zal aanslaan, zodat ook mensen aangetrokken worden die, zonder erop uit te zijn direkte contacten met zwakzinnigen aan te knopen, een dekorfunctie willen vervullen. Een dergelijk motief speelde een rol bij de mensen van het opleidingsinstituut Middeloo waarmee wij enkele jaren geleden contact hadden.

Verdunning zal in ieder geval leiden tot een uitbreiding van de contacten tussen zwakzinnigen en niet-zwakzinnigen. Deze contacten variëren van een vluchtige ontmoeting of, nog eenvoudiger, het kijken naar activiteiten van anderen dan alleen zwakzinnigen of groepsleiders, via gezellige buurtkontak-

ten naar mogelijke vriendschappen en vaste relaties. Op zich zou het al een prachtig resultaat zijn als het terrein zijn niet zo leuke en stimulerende karakter van stille zondagmiddag zou kwijt raken. Door de verdunning zullen veelvormigheid en afwisseling als onderdeel van het opvoedkundig klimaat voor de zwakzinnigen in de plaats komen van verarming en monokultuur.

3.3.2. Enkele voorbeelden

Verdunning ontstaat niet plotseling. De vervoeging van het woord wijst er al op dat verdunning procesmatig van aard is. We kunnen daarom zeggen dat de verdunning al begonnen is en dat Dennendal dit proces wil voortzetten. We sieren daarom deze tekst op met enkele voorbeelden van een prilverdund Dennendal.⁵

- De meisjes en het team van groep 4 vierden vorige zomer hun vakantie op een grote kampeerplaats in Zeeland. Met de komst van de zwakzinnigen ontwikkelt het zomerhuis, waar ze verbleven, zich tot een ontmoetingscentrum voor iedere kampeerder. Al snel hebben de meisjes van de groep hun vriendinnen bij de kinderen van de andere vakantieasten. Carla, met haar zo typerende vaste uitdrukkingen en gezegdes, wordt het beminde middelpunt van vele vriendinnen. Nelleke damt met vakantieasten, Marion neemt een keer de benen en struint allerlei tenten in. Aan de zoekactie helpt iedereen spontaan mee, iedereen kent Marion immers.
- Bij thuiskomst blijkt vaak hoe actief veel zwakzinnigen zijn geworden onder invloed van een andere omgeving in hun vakantie. Groep 3 twaalf ouder wordende zwakzinnige mannen, gaat op vakantie in drie kleinere bungalows. Opeens is iedereen zich een beetje bewust van zijn verantwoordelijkheid in het kleine huisje. De mannen helpen mee, worden enthousiast en knopen nieuwe contacten aan. Maar bij thuiskomst ploft iedereen weer in zijn vaste stoel. Niemand is meer gemotiveerd om in het bekende inrichtingspatroon actief te worden. Ieder valt terug in zijn oude, ingesleten (on)hebbelijkheden.
- De B-groep strijkt neer in een bungalowkamp. De burens van de groep stappen onmiddellijk op: „Dit leed willen wij in de vakantie niet onder ogen hebben. Maar we hebben niets tegen zwakzinnigen, want bij een kollekte geven we gul." Niet iedereen reageert even positief. Dat hoeft ook niet.
- Deze zomer bouwden jongeren van een internationaal werkkamp een „mini-trimbaan" op ons terrein. De deelnemers getuigden na afloop van het kamp dat ze een soort „meerwaarde" hadden ervaren gedurende hun verblijf: de ontmoeting met zwakzinnigen, met een klein vast groepje zwakzinnige kampbezoekers vooral, had hen veel goed gedaan. Overigens is de trimbaan al een zeer gewild speelterrein voor iedereen.
- Omdat de transportfirma wekelijks ons terrein bezoekt voor aan- en afvoer van therapiemateriaal heeft Henny een baantje kunnen krijgen als bijrijder. Nergens konden we Henny aan het werk krijgen, maar bij deze „verdunde" firma lukte het gemakkelijk.
- Een paar van onze groepen bezoeken regelmatig de openbare zwembaden

van Soest, Baarn en Bunnik. Sommige kinderen reageren heel gemakkelijk, andere houden liever wat afstand.

- Samen met de groepsleiding kleren kopen bij C & A in de stad is natuurlijk veel fijner dan dat er een juffrouw op de groep komt die je even snel wat aanpast.

3.3.3. Enkele citaten uit eigen koker

Publikaties van de afgelopen jaren verduidelijken tenslotte het beeld dat de lezer zich over de verdunning zou moeten vormen.

Van Klingeren in „Dolders Alternatief“ 1970:

„Ten principale zou ons adagium kunnen luiden, dat wij willen samenbrengen en dooreenweven, dat wat in de loop der tijden door verschillende oorzaken, doch hoofdzakelijk door specialisatie en perfectionisme, uit elkaar is gegroeid en daardoor een minder humaan karakter heeft gekregen.“

„Het lijkt ons duidelijk dat de volkomen prikkelarme omgeving op en om de Hoeve frustrerend werkt.“

„Om u tevens enigermate in te leiden in de alternatieve wereld die ons voor ogen staat, en waarbij wij ons niet gehinderd weten door psychiatrische kennis, zouden wij u bijvoorbeeld willen wijzen op de bebouwings- en belevingswerelden, zoals wij die kennen uit de zgn. primitieve kulturen, om het even of het nu gaat om Midden-Afrika, de Eskimoos, de Mayyas of Centraal Azië.“

Samen wonen-leven-bouwen door de staf van Dennendal, maart 1973:

„Verdunning bedoelt de konsentratie te verminderen door toevoeging van representanten van de „maatschappij“. Door het domein van het asyl te openen en toegankelijk te maken voor anderen dan de vaste bevolking van het instituut wordt de monokultuur doorbroken en de vegetatie verrijkt.“

Hans Grimm in „Verdunning, een kwestie van mogelijk maken“:

„We zullen moeten beseffen dat, zodra we ophouden met het krities volgen van onszelf en onze werk- en woonsituatie, we onze pupillen steeds weer tot patiënten maken en onszelf tot werkers in een gekken fabriek.“

Dennendalkrant, 10 augustus 1973:

„Een 'new-left' zwakzinnige zou vermoedelijk spreken van het 'opheffen van een schandalige toestand van diskriminatie', het 'liquideren van een ghetto' of het 'opkomen voor de rechten van één der meest vergeten minderheden'. Een econoom zou de verdunning waarschijnlijk noemen het 'rendabeler maken van de inrichting', een politikoloog zou de verdunning in termen van inspraak en medezeggenschap benaderen . . .“

3.4. Architectuur

Wij hebben tot nu toe pogen aan te tonen dat de verdunningsgedachte de

regelrechte voortzetting is van het beleid van Dennendal. Het dooreenweven met een verdraagzaam wordende samenleving is immers vereist als wij de ontwikkelingsmogelijkheden die zwakzinnigen, net als andere mensen, voornamelijk uit de verhouding tot een rijke en afwisselende omgeving putten, niet groter maken. Het voortzetten van het Dennendalbeleid moet ook mogelijk gemaakt worden in de vormen en het uiterlijk van de gebouwen die we gaan neerzetten. De nieuwe behuizing van zwakzinnigen, personeel en verdunde burens moet humaan zijn. Het is uitgesloten dat de behuizing kolossaal is. De maten van de gebouwen zullen menselijk moeten zijn: aangepast aan de menselijke maten. De vormen moeten niet rechtlijnig zijn, maar warm en rond. De materialen mogen niet koud en hard zijn, het licht moet op gezeefde wijze binnen kunnen komen. En we zullen rekening moeten houden met de ons omringende natuur, met het klimaat, met de geluiden.

In dit verband halen wij enkele zinsneden aan van de nota „Doelstelling binnenstad Groningen“ opgesteld door het binnenstadteam in opdracht van de gemeente Groningen. Leden van dit team zijn onder meer prof. ir. De Boer, prof, ir. Goudappel, prof. ir. Herzberger en prof. dr. Lambooy.

„8.1.1. Projekten mogen niet te sterk op nauwkeurig en eng omschreven programma's zijn toegesneden, maar moeten plaatselijk, tijdelijk en te zijner tijd andere bestemmingen en andere activiteiten kunnen herbergen.“

„8.2.3. Ook aan voorbijgangers moet een bouwwerk of gebouwde ruimte beschutting kunnen bieden (regen, wind, koude), schaduw kunnen geven en gelegenheid van de zon te profiteren.“

„8.2.4. Een bouwwerk of gebouwde ruimte mag 's-avonds en 's-nachts niet slechts als een donker gat overblijven. Ook dan moet dit bouwwerk of deze ruimte aanwezig zijn en in zijn omgeving een rol vervullen.“

„8.3.1. De binnenstad moet zoveel mogelijk 'herbergzaamheid' bieden dat wil zeggen niet alleen onderdak bieden in fysieke zin, maar ook gelegenheid geven voor activiteiten, belevenissen, kommunikatie, zetel zijn voor gevoelens, associaties, betekenissen. Hieraan dient de helpende hand geboden te worden door ze te stimuleren of op te roepen.“

„8.3.3. De periferie van een bouwwerk moet zoveel mogelijk voorzieningen, welke het voor de voorbijganger herbergzaam en daarmee bruikbaar maken, bevatten. Door het aanbrengen van uitstekende en/of inspringende gedeelten zoals stoepen, treden, uitbouwen, plinten, stegen, poorten, afdakjes, inhammen die als bank, tafel, polium, of uitstalgelegenheid interpreteerbaar zijn, kan van elke gebouw de herbergzaamheid worden vergroot. Een gebouw dat dergelijke voorzieningen heeft is bruikbaar voor bejaarden (uitrusten), kinderen (klimmen, hangen, springen), voor kooplieden, voor afspraakjes, om in de zon te zitten, om te schuilen, om mededelingen te doen, meningen te verkondigen.“

„8.5.1. Het is ontoelaatbaar wanneer individuen of groepen aanzienlijke delen van de binnenstad uitsluitend voor zich reserveren op zodanige wijze, dat anderen daar niet van mee kunnen profiteren. De stad is warmtebron voor iedereen. Een afgesloten, slechts voor ingewijden toegankelijk gebied vormt

een eiland, waarvan misschien wel de periferie, maar zeker niet het voor het publiek ondoordringbare binnengebied een herbergend aandeel levert, een dergelijk gebied levert niet alleen geen bijdrage tot de stedelijkheid, het is bovendien een dode plek met een negatieve invloed op zijn omgeving."

„8.6.1. Bouweenheden hebben de neiging hoe langer hoe groter te worden naarmate de erin te huisvesten instellingen in omvang toenemen. Elke organisatie, hoe groot ook, zal bij analyse blijken te bestaan uit een variëteit van kleinere eenheden. Het gaat erom hiervan vooral gebruik te maken."

Tot zover „Groningen". Zou er een overtuigend argument zijn om niet in plaats van „stad" Dennendal te lezen?

3.5. Konklusies

Een Dennendal dat zich niet verder kan gaan verdunnen wordt een dood Dennendal. Verdunning is een proces; verdunning betekent niets anders dan konsekwent voortgaan op de ingeslagen weg die Dennendal sinds zijn oprichting volgt. Verdunning ligt in de lijn van de humanistische traditie van Dennendal. Verdunning is het scheppen van een beter sociaal klimaat voor zwakzinnigen en anderen.

Bofinex Projektontwikkelingsmaatschappij B.V. is niet in staat geweest de opvattingen van Dennendal te integreren. Dat is aan hun rapport te merken. Bofinex heeft in zijn architectuur en planologie niet de menselijke maat gehanteerd. Tenslotte onderschat Bofinex de vernieuwingswil die in het nederlandse inrichtingswezen voelbaar wordt.

4. Bezwaren

Wij weten dat er een zeker gebrek aan vertrouwen is in de mogelijkheden van verdunning, in de haalbaarheid en de betaalbaarheid. Ook de staf van Dennendal ziet weldegelijk risico's en bezwaren. Hieronder gaan wij op enkele bezwaren in.

4.1. Onvoldoende bereidheid tot verdunning

Als bezwaar wordt vaak aangevoerd dat er geen of onvoldoende mensen bereid zouden zijn op het terrein van een inrichting te willen komen wonen of werken. Wij verkeren niet in de waan dat iedere Nederlander staat te popelen om een enkele reis Den Dolder te nemen. Onder 3.2. gaven we al als onze overtuiging dat we mikken op de mensen die aan de verdraagzame kant van de samenleving zitten. De ontmoeting met de zwakzinnigen wordt dus beperkt tot degenen die dat ook graag willen. Niemand hoeft te komen; laat, wie wel wil, ook mogen! Zoals we in één van de andere stukken zullen tonen willen we ons bij de uitvoering van de plannen beperken tot een eerste kleine groep. Wanneer deze kleine groep zich heeft gevestigd, zullen zij „vanzelf" anderen aantrekken.

4.2. Verdunning en diep gestoorde zwakzinnigen

Er zijn voorspellingen dat de bevolking van inrichtingen in de toekomst, meer dan nu, gevormd zal worden door nogal diep gestoorde of dubbel gehandicapte zwakzinnigen. Is verdunning dan nog zinnig? Zwakzinnigen met een zeer gering sociale redzaamheid en zeer lage intelligentie, hebben die baat bij verdunning? Misschien is het voordeel van de verdunning voor deze groep zwakzinnigen niet zo goed van hun gezicht af te lezen. Maar omdat wij zeker weten dat ook een zeer diep gestoorde zwakzinnige een stuk authentiek gedrag opbrengt, hoe klein ook, en omdat wij weten dat iedereen gebaat is bij relatie en contact, wijzen wij dit bezwaar van de hand.

4.3. Organisatories bezwaar

Een volgend bezwaar wordt nogal eens geopperd vanuit de organisatie. Het bestuur zou geheel andere taken op zich moeten nemen dan tot nu toe gebruikelijk, zoals b.v. exploitatie van onroerend goed. Naar onze mening zou het juist zijn als het bestuur al die taken op zich zou nemen die af te leiden zijn uit de doelstellingen van de stichting, ook als dat in een bepaald tijdsgewricht getekent dat geheel nieuwe taken aan het pakket moeten worden toegevoegd. De noodzaak: het stimuleren van een gezond en verrijkt leefklimaat, is een direkt gevolg van de aanwezigheid van onze patiënten.

4.4. Verminderde bewegingsvrijheid en aanpassing: inspraak van pupillen

De bewegingsvrijheid van de pupillen zou belemmerd kunnen worden door de aanwezigheid van andere mensen op het terrein. Dat is zeker juist. Het is echter een negatieve benadering van iets dat we doorgaans positief waarderen, n.l. dat zwakzinnigen zich uiteen moeten zetten met sociale situaties die stimulerende ervaringen opleveren, maar die wel een zeker aanpassingsvermogen eisen. In de meeste gevallen zal dat succesvol verlopen. In enkele gevallen verwachten we moeilijkheden. Dat zal betekenen dat de begeleiding en het toezicht op die pupillen versterkt zal moeten worden.⁷

4.5. De natuur als partner

Een naar onze mening zeer wezenlijk bezwaar tegen grotere bouwactiviteiten is de aantasting van de natuur die dat hoe dan ook tot gevolg zal hebben. We vinden dat aan dit probleem moeilijk te zwaar getild kan worden. We vrezen dat de natuur grotendeels de prijs moet betalen voor het goed dat we graag willen realiseren, de verdunning. Een enkele suggestie om de schade beperkt te houden is op z'n plaats:

- a. Bij het vaststellen van de realiseringsprocedure zal dit probleem grote voorrang moeten hebben. Naar onze mening moet in het planningsteam vanaf het begin een „landschapskundige" opgenomen worden die het team sti-

muleert om de natuur als partner in het planningsproces te aanvaarden.

- b. Het landschap van W.A. Hoeve is vanuit natuurlijk standpunt nogal gevarieerd en ongelijk van kwaliteit. Dat wil zeggen dat bouwen niet overal even bezwaarlijk en schadelijk kan zijn. Deze overwegingen en andere van planologische aard zullen goed overwogen moeten worden.
- c. Ons terrein is in zijn huidige vorm als natuurgebied aangelegd in 1901. Uiteraard volgens bepaalde uitgangspunten. Waar nodig zijn die uitgangspunten door andere te vervangen. Het is b.v. mogelijk er in principe van uit te gaan dat waar de kwantiteit van flora wordt aangetast de diversiteit ver groot zal moeten worden. Wij zouden dan als het ware een soort verdunningsgedachte ook op de natuur kunnen toepassen.

4.6. Vindt de groepsleiding verdunning wel zo leuk?

Het is onder de huidige omstandigheden niet zo aantrekkelijk om b.v. in de verpleegstersflat „Deltahuis“ te wonen. Het Deltahuis is net als de paviljoens een monokultuur: je treft er alleen maar kollega's aan. Verdund intern wonen heeft dit bezwaar niet. Op een verdund Dennendal kan een groepsleider weer het gevoel krijgen dat hij na z'n werk echt naar huis kan gaan. Net zo min als de niet op Dennendal werkende burens hoeven de werkers op Dennendal bang te zijn om in hun vrije tijd dagelijks pupillen op bezoek te hebben. Maar als zij dat willen, is dat ook beter mogelijk dan nu in het Deltahuis het geval is. In het algemeen biedt een verdund Dennendal voor groepsleiding dezelfde vooruitzichten als voor de pupillen. We moeten beseffen dat de samenleving de mensen die bij en met zwakzinnigen werken op bijna dezelfde wijze beoordeelt en vervolgens brandmerkt als de zwakzinnigen zelf. Wellicht geniet een groepsleider nog een zeker aanzien omdat hij in de ogen van velen een soort opofferende menslievendheid bedrijft, maar uiteindelijk wordt hij vereenzelvigd met de zwakzinnige. De volksmond is van mening dat iemand die lang met gekken omgaat vanzelf ook gek wordt. Als je deze uitspraak onderzoekt en nuanceert blijkt hij nog waar te zijn ook! Want een werker in een zwakzinnigeninrichting zal na verloop van tijd ongeveer hetzelfde waardenpatroon hebben als zwakzinnigen: hij bekommert zich niet zo sterk om konventies en economische waarden, hij vindt goede menselijke relaties van meer belang dan bepaalde maatschappelijke afspraken waar hij de oorsprong niet meer van herkent. Zeker in een inrichting als Dennendal, waar relaties en goede verhoudingen met de omgeving van zo groot belang zijn — en relaties gaan altijd van twee kanten uit, van de zwakzinnige en van de werker — komt men deze verschijnselen tegen. In een inrichting die volgens het interactiemodel is georganiseerd zal de gevoeligheid voor hiërarchische verhoudingen bij iedere werker afnemen. In veel sociale beroepen heerst dit verschijnsel. Maatschappelijk werkenden in saneringsbuurten worden net zo „moeilijk“ als de buurten zelf. Vaak zijn de werkers van Dennendal zich deze effecten echter niet zo bewust. Toch weten we zeker dat voor velen van hen de verdunning een verademing kan betekenen, de vervulling van een misschien onbewuste wens om zowel in een humaan klimaat te werken als te wonen. Verdraagzaam

wonen zal, dat staat buiten kijf, een positieve invloed hebben op het werken. Net zoals het wonen in de monokultuur van het Deltahuis niet zelden een negatieve invloed heeft op het werk. Tenslotte biedt de verdunning een uitkomst voor die groepsleiders die de hoge huren in nieuwbouwwijken van Zeist en Utrecht een bezwaar vinden, die de contacten met de natuur moeten missen in Nijenheim of Overvecht of die gewoon graag dicht bij hun werk willen wonen.

4.7. Nogmaals de verdunners

In het algemeen zou men gebrek aan privacy en bewegingsvrijheid kunnen vrezzen. Nog één keer stellen wij dat wij aardige burens oproepen om bij ons te komen wonen. We hopen dat tussen de burens en de oorspronkelijke bewoners en werkers van Dennendal een sfeer ontstaat die iedereen prettig vindt, die door iedereen gewild wordt en die voor niemand bedreigend is. Of deze sfeer zichtbaar wordt in kommune-achtige samenlevingsverbanden dan wel in een gerespekteerd „noaberschap“ laten wij aan de bewoners zelf over.

4.8. Samenvatting

Wij rekenen op een steeds groter wordende belangstelling van tolerante mensen voor onze plannen. Wij zijn er van overtuigd dat ook diep gestoorde zwakzinnigen baat hebben bij een rijke omgeving. Wij vinden dat het bestuur desnoods nieuwe taken op zich moet nemen om de aanwezigheid van ruim 300 patiënten te rechtvaardigen. Een zekere aanpassing van onze pupillen aan de nieuwe situaties wordt op Dennendal als positief beleefd. Bij het verwerken van onze plannen moet de natuur aanvaard worden als een zeer belangrijke partner. Voor het personeel van Dennendal is de huidige monokultuur net zo slecht als voor de pupillen. Daarom kan ook voor hen verdunning het werken aantrekkelijker maken. De ontwikkelingsrichting van de samenleving op Dennendal wordt overgelaten aan de bewoners en werkers van Dennendal.

5. Korte algemene samenvatting en conclusie

Bewoners van inrichtingen leven in een vervreemdende omgeving. Erich Fromm: „Vervreemding betekent dat de mens zichzelf in zijn greep op de natuur *niet* als handelend, als actief werkzaam individu beleeft, maar dat de wereld (de natuur, de anderen en hijzelf) hem vreemd blijft. De natuur, de anderen en hijzelf staan als objecten boven en tegenover hem, ook al zijn het misschien objecten die hij zelf geschapen heeft. Alienatie is het wezenlijk passief, receptief ervaren van de wereld door een subjekt dat gescheiden is van zijn objekt.“

Bewoners van inrichtingen leven in een monokultuur. Werkers in inrichtingen werken in een monokultuur. Deze vaststellingen, gekoppeld aan het huidige opvoedkundige beleid, waarin relatievorming en een zinvolle omgeving centraal staan, monden uit in de verdunningsgedachte. In de verdunningsge-

dachte voelen wij ons geruggesteund door een maatschappelijke trend om de inrichtingen open te breken, althans ter discussie te stellen. De verdunningsgedachte vloeit voort uit de maatschappelijke beweging die de onwaarde beleeft van een inrichting die zijn bewoners isoleert van de gemeenschap en de beweging die bezwaar heeft tegen een maatschappij die haar zwakke broeders in verafgelegen natuurgebieden bij elkaar zet. De staf van Dennendal vraagt het bestuur mogelijk te maken dat het beleid van Dennendal verder ontwikkeld wordt, in het belang van pupillen, personeel, ouders en buitenstaanders. Wij vrezen dat een niet verder verdund Dennendal zich in de toekomst niet kan rechtvaardigen.

Bofinex wordt door de staf om principiële redenen afgewezen. Bofinex kan geen aansluiting vinden met de uitgangspunten en doelstellingen van Dennendal noch met de architectonische gevolgen daarvan.

De eventuele bezwaren tegen de verdunning moeten serieus genomen worden en nader geanalyseerd.

Wij sluiten met een parafrase op de uitspraak van Van Klinger en in Dolders alternatief:

Heel Dennendal zij een agora!

6. Gebruikte en aanbevolen literatuur

Jan Foudraine:

Wie is van hout . . . een gang door de psychiatrie.
Amboboeken, Bilthoven. 1971.

Eveliën Paull:

In het land der blinden: een martelgang door de psychiatrie.
Amboboeken, Bilthoven, 1973.

Erich Fromm:

Marx' visie op de mens.
L.J.C. Boucher, Den Haag.

Doelstelling binnenstad Groningen.

Binnenstadteam Groningen in opdracht van het gemeentebestuur van Groningen.
Groningen, mei 1972.

Architekten- en ingenieursburo F. van Klinger en:

Dolters alternatief; samenvattend verslag van de gedachtenvorming omtrent het ontwikkelen van een adequate leefomgeving op de Willem Arntszhoeve te Den Dolder voor patiënten en verplegenden.
Amsterdam, 1970.

Staf Dennendal:

Samen wonen-leven-bouwen.
Den Dolder, maart 1973.

Hans Grimm:

Verdunning, een kwestie van mogelijk maken en opeisen.
Den Dolder, zomer 1973.

Dennendalkrant.

Den Dolder, 10 augustus 1973.

Mart Claessens:

Intramurale zorg voor zwakzinnigen; op zoek naar kenmerken van de organisatie; een skriptie in het kader van het doktoraal-examen in de sociale pedagogiek en andragogiek.
Katholieke Universiteit Nijmegen, maart 1973.

Drs. O.J.H. Haspers:

De Z-opleiding, wat moet ik ermee?
Tijdschrift voor Zwakzinnigheid en Zwakzinnigenzorg.

Martin de Rooij en Ton Steers:

Hoe mis het is . . .
Katernen werkgroep 2000.

Frank Goble:

De derde weg; de psychologie van Maslow.
Lemniscaat, Rotterdam 1972.

Anna Blaman:

Anna Blaman over zich zelf en anderen.
Meulenhoff, Amsterdam, 1963.

Prof. dr. G.P. Hoefnagels, Dr. D.Q.R. Mulock Houwer en Drs. A. Peper:

Een nieuw plan voor de kinderbescherming.
Boom, Meppel, 1970.

In januari 1974 is het tweede Dennendalkonflikt losgebarsten. Een van de belangrijkste oorzaken was dat het bestuur van de Willem Arntsz Stichting niet bereid was de konsekventies te trekken uit deze verdunningsfilosofie. Enerzijds bewees het bestuur voortdurend lippendienst aan de verdunning, anderzijds was het bestuur niet bereid om met ons te overleggen over de uitvoering.

Sterker nog; het bestuur wist zelf wat beter was voor Dennendal. Men wilde Dennendal opscheppen met een projektontwikkelingsmaatschappij die de verdunning op enkele kwantitatieve vooroordelen van de hand wees. Bovendien bleek het bestuur financiële belangen te hebben bij deze maatschappij, Bofinex te Maastricht, onderdeel van het SHV-concern.

Dennendal werd er zelfs van beschuldigd dat het de vervanging van paviljoen Van Leeuwenhoek en de motoriese therapie stagneerde, omdat de „maatschappijkritiese“ filosofie zo sterk werd gekoppeld aan een stuk praktische nieuwbouw. Dennendal anderzijds is steeds van mening geweest dat filoso-

7. Nawoord

fiën vrijblijvend en waardeloos zijn als je ze niet inderdaad koppelt aan de behoeften van de werkelijkheid.

Net als in het eerste konflikt hebben de aktuele gebeurtenissen ons ver verwijderd van waar het in feite om gaat. In beide konflikten worden bijzaken opgeblazen tot hoofdzaken en worden de hoofdzaken verdoezeld.

We hopen dat door deze publikatie een bijdrage geleverd wordt aan de ont-sluiting van het konflikt, aan het blootleggen van de werkelijke oorzaken.

Akties van groepen in Utrecht

In Utrecht zijn nogal wat groepen intensief betrokken geweest bij de akties met betrekking tot Dennendal. Bij de tweede bezetting van het bestuurshuis van de W.A. Stichting kwamen allerlei groepen en instellingen samen, welk werkverband werd voortgezet in de organisatie van de demonstratie in Utrecht op 16 februari.

Vanuit de ervaringen die deze groepen met de akties opdeden, groeide de behoefte om zich diepgaander en ook in een wat wijder verband met het konflikt Dennendal bezig te houden.

Hiervoor is nu een koördinatiegroep opgericht, die verdeeld is in verschillende werkgroepen. De werkzaamheden van die groepjes richten zich voornamelijk op de volgende onderwerpen:

a. Analyse

Een groepje houdt zich bezig met het bekijken van alles wat zich heeft afgespeeld in en rond Dennendal; de akties die er ondernomen zijn, met welk doel en de uitkomst ervan.

De bedoeling is om van daaruit tot een duidelijker beeld van het konflikt en de daarin dominante machtsverhoudingen te komen.

b. Publiciteit

De groep die zich hiermee bezighoudt zal proberen zoveel mogelijk relevante informatie op een zo groot mogelijke schaal te verspreiden.

c. Aktie

Deze groep richt zich heel nadrukkelijk op de feitelijke ontwikkelingen met het doel daar op ieder gewenst moment met akties op in te kunnen springen.

d. Vakbond

Een groepje houdt zich bezig met de rol die de vakbeweging, in dit geval de ABVA en de vakgroepen daarvan, kan spelen in de veranderingsbeweging binnen de gezondheidszorg.

De ervaringen en de informaties die deze werkgroepen verzamelen worden wekelijks in de koördinatiegroep doorgesproken. Dit om het werk van elkaar te kunnen aanvullen en er zorg voor te dragen dat theorie en praktijk steeds met elkaar verbonden blijven.

In deze groep werken o.a. studenten en wetenschappelijk medewerkers van de psychologische en sociologische fakulteit, mensen van Nieuw Dennendal, J.A.C. en Raadskelder.

Degenen die meer informatie willen of in deze groep mee zouden willen werken, kunnen contact opnemen met de

Raadskelder

t.o. het Stadhuis

Stadhuisbrug

Utrecht

030-316229

Noten

1. Want van Rogers hebben we geleerd dat in de hulpverlening de relatie centraal dient te staan. Beide partners in de hulpverlening, de helper én de geholpene, dienen als gelijkwaardige mensen tegenover elkaar te staan en van elkaar te leren.
2. Overigens zijn het geen doorsnee gezinnen, niet zo autoritair en hiër-archies, een beetje slordig misschien, maar erg gezellig.
3. Het interaktiemodel gaat uit van de mens als deel van zijn omgeving (homo sociologicus) en niet van de mens als eenling in tarditioneel mediese zin (homo biologicus).
4. Overigens wordt deze gezinsverpleging de laatste jaren ernstig bedreigd door de zgn. Rijkskolonie (een soort ziekenhuis). Wellicht neemt Dennendal de rol van Geel over, omdat blijkt dat het mediese model zelfs een 1000-jarige traditie niet ongemoeid laat. In dit licht is de verdunningsgedachte een zeer bijzonder alternatief.
5. Het kunnen ook voorbeelden van normalisatie zijn. Het onderscheid tussen verdunning en normalisatie is vaak nauwelijks aan te brengen.
6. — Het zomerfeest is een prachtig voorbeeld van verdunning. Ieder jaar stromen er duizenden mensen uit de verre omtrek naar Dennendal toe om samen met onze bewoners een groot feest op touw te zetten. Het feest heeft zich de laatste jaren ontwikkeld tot een soort alternatieve kermis.
— De jongetjes van paviljoen Wier hebben een vast contact met de kinderen uit de kresj, beneden in hetzelfde gebouw. De kinderen van de kresj worden dagelijks door hun ouders, die op de Willem Arntsz Hoeve werken, gebracht.
7. Waar mogelijk geven we inspraak aan pupillen. Dat is bepaald niet bij alle pupillen mogelijk. De vraag rijst of je voor die pupillen wel iets dergelijks als de verdunning kunt beslissen . . .
Het antwoord staat eigenlijk al op pag. 2: op basis van de relatie die je hebt met de pupillen kun je als het ware van hen aflezen welke behoeften en

frustraties er leven.

Tenslotte vinden we dat de vaak gehoorde vrees dat de rust en veiligheid der pupillen wordt doorbroken berust op een vooroordeel. Het is bepaald niet iets typerends voor zwakzinnigen om rust en orde als eigenschap in zich te hebben. Het verlangen naar rust en orde komt voort uit de geestdodende inrichting waar ze verpleegd werden: waar zwakzinnigen gemaakt werden tot gelukkige slaven.